

KLAUDIA WĘGRZYN
Uniwersytet Śląski w Katowicach

 <https://orcid.org/0000-0002-2891-5590>

Jim Carrey nie istnieje

Celebrycka *quasi*-autoetnografia na koniec świata

STRESZCZENIE

Jim Carrey stanowi dosłowną ilustrację spełnienia „amerykańskiego snu”: jego historia ma swój początek w niekorzystnej sytuacji ekonomicznej i wielodzietnej rodzinie oraz kanadyjskiej scenie stand-upowej – a kończy się na na statusie milionera i hollywoodzkiego celebryty. Najlepiej znany z blockbustów lat 90. – raczej komediowych niż dramatycznych – Carrey przez dekady kreowany i odbierany był jako finansowe i popkulturowe wcielenie „gwiazdy”. Zbliżając się do sześćdziesiątki, wydaje *quasi*-autobiografię – która zdecydowanie odróżnia się od klasycznych biografii celebryckich i tworzy zupełnie wyjątkową partyzantkę kulturową. Książka *Memoirs and Misinformation (Wspomnienia i dezinformacja)* tworzy wielowarstwowe gesty samopoznania, odczarowania symulakrum osoby celebryckiej oraz środowiska. W końcu, tworzy sieci powiązań między fikcją a rzeczywistością, apokalipsą biblijną oraz tą spowodowaną przez UFO – a wszystko po to, by udowodnić, że „Jim Carrey nie istnieje”.

Słowa kluczowe

celebryci, Jim Carrey, autoetnografia, autofikcja, autobiografia

SUMMARY

Jim Carrey does not exist. A celebrity *quasi*-autoethnography for the end of the world

Jim Carrey is a literal illustration of the fulfillment of the American Dream: his story begins with economic disadvantage and a large family as well as the Canadian stand-up scene, and ends with becoming a multimillionaire Hollywood celebrity. Best known for his blockbusters of the 1990s, including comedies rather than dramas, Carrey has for decades been created and perceived as the financial and pop culture embodiment of celebrity. Approaching sixty, he is releasing a *quasi*-autobiography, which genre-wise, author-wise and meaning-wise separates him from classic celebrity biographies and creates a completely unique cultural guerrilla based on years of deconstructing his own image. *Memoirs and Misinformation* forms a palimpsest of themes and gestures of self-discovery and self-destruction; disenchanting simulacrum of a celebrity persona and environment, wealth, popularity, corporeality and loneliness. Finally, they create webs of connections between fiction and reality, the biblical Apocalypse and the one caused by UFOs: all to prove that Jim Carrey does not exist.

Keywords

celebrities, Jim Carrey, autoethnography, auto-fiction, autobiography

Kult celebrytów rozpoczyna się na długo przed oficjalnym (kulturowym) rozpoznaniem tego fenomenu – jako figurę pre-celebrycką badacze wskazują nawet samego Aleksandra Wielkiego¹. Kolejne wieki, przełomy, skoki cywilizacyjne i ich bohaterowie/celebryci tworzą papierki lakmusowe całych kultur, jak i zupełnie osobistych fascynacji oraz fetyszyzacji ze strony fanów. W postmodernistycznej popkulturze ilości celebrytów wydają się wymykać statystykom i kategoryzacji, gwiazdy filmowe głównego nurtu kina nie są już najważniejszymi celebrytami, do ich grona dochodzą gwiazdy internetu. Wydaje się, że rynek amerykański wiezie prym, jeżeli chodzi o tworzenie i promowanie celebrytów. Już dekadę temu Lee Barron mówił o kulturach celebryckich w liczbie mnogiej², a John David Ebert analizował idiolatrię multimedialnej supergwiazdy³. Dyskursy popkultury, komercjalizmu i kapitalizmu, odmieniane są przez liczne przypadki, analizy tematyczne, programy, magazyny, talkshows, podcasty i vlogi – przekraczają horyzonty zaznaczone kiedyś chociażby przez Oprah Winfrey czy przełamywane teraz przez *The Kardashians*.

Amerykański kult celebrytów⁴ poddawany był już psychoanalitycznym analizom – szczególnie w kontekście efektu lustra i narcyzmu⁵ czy

¹ L. Barron, *Celebrity Cultures. An Introduction*, Nowy Jork 2014.

² Tamże.

³ J.D. Ebert, *Dead Celebrities, Living Icons: Tragedy and Fame in the Age of the Multimedia Superstar*, Kalifornia 2010.

⁴ C. Lawrence, *The Cult of Celebrity: What Our Fascination with the Stars Reveals About Us*, Connecticut 2009.

⁵ *The Mirror Effect: How Celebrity Narcissism Is Seducing America*, eds D. Pinsky, M. Young, J. Stern, New York-London 2009.

kapitalistycznych multimilionowych fortun⁶. Krytyczna analiza umieszczała ten kult także w różnych innych kontekstach – polityki rasowej⁷ czy kolonializmu⁸, a także rozliczała gwiazdy z deklarowanych działań na rzecz klimatu⁹ i z niejednoznacznego w swym nastawianiu na medialny rozgłos celebryckiego humanitaryzmu¹⁰. Do ciekawego sprzężenia zwrotnego dochodzi w momencie, w którym to sami celebryci decydują się zabrać głos (lub ten głos pożyczyć od *ghost writera*) i napisać swoją własną historię – biorąc pod uwagę jedynie rynek amerykański można stwierdzić, że gatunek autobiografii celebryckiej ma się dobrze i przynosi spore dochody¹¹. Do listy autorów autobiografii dołączył w 2020 roku Jim Carrey, wydając książkę *Memoirs and misinformation*¹² (wydanie polskie: *Wspomnienia i dezinformacja* – 2023). Tytuł dość dobrze zapowiada zawartość. Nawiązania do biografii i filmografii Carreya, łatwo czytelne dla osób mających nawet tylko ogólne wyobrażenie o karierze aktora, a także wspomnienia bardziej osobiste, związane z rodzicami czy z córką – to bezsprzecznie część *Wspomnienia*. *A Dezinformacja*, czyli blisko trzy czwarte książki, to narracyjna matrioszka złożona z nawiązań do antycznych mitów, wyobrażeń na temat życia w Hollywood, taktyk szamańskich i medytacyjnych, katastrofy klimatycznej i biblijnej Apokalipsy. Przede wszystkim jednak to historia kreowania persony – awatara tworzonego na potrzeby funkcjonowania w Hollywood, pomagającego aktorowi utrzymywać się na fali popularności przez dekady.

Internet, wraz z bliższym oraz dalszym otoczeniem, co kilka lat obwieszcza „koniec Jima Carreya” – co czasami wiąże się z nie do końca udanym projektem filmowym, czasami z niezręcznymi wypowiedziami w wywiadzie, czasami ze zbyt dosadną karykaturą polityczną umieszczoną na Twitterze¹³. Internauci zdiagnozowali już u Carreya depresję, nerwicę, alkoholizm, uzależnienie od narkotyków, imputowali mu także poglądy antyszczepionkowców; jego nazwisko łączy się również z ruchem

⁶ *Demystifying Business Celebrity*, eds E. Guthey, T. Clark, B. Jackson, New York–London 2009.

⁷ S.J. Jackson, *Black Celebrity, Racial Politics, and the Press: Framing Dissent*, New York–London 2014.

⁸ R. Clarke, *Celebrity Colonialism: Fame, Power and Representation in Colonial and Postcolonial Cultures*, Cambridge 2013.

⁹ D. Brockington, *Celebrity and the Environment: Fame, Wealth and Power in Conservation*, New York–London 2009.

¹⁰ I. Kapoor, *Celebrity Humanitarianism: The Ideology of Global Charity*, New York–London 2012.

¹¹ Na początku 2023, w związku z popularnością autobiografii księcia Harry’ego (zatytułowanej, w polskim przekładzie, *Ten drugi*) magazyn „Esquire” opublikował listę najlepszych publikacji wszechczasów w tym właśnie gatunku. Na pierwszym miejscu znajduje się ilustrowana książka Steve’a Martina, dalej aktorki i aktorzy pojawiają się dość konsekwentnie, w rankingu znajduje się m.in.: Paul Newman, Alan Cumming, Stanley Tucci, Tina Fey, Jenette McCurdy, Viola Davis czy Matthew McConaughey.

¹² J. Carrey, D. Vachon, *Memoirs and Misinformation: A novel*, New York 2020.

¹³ Jim Carrey przez wiele lat osobiście publikował wpisy na swoim twitterowym koncie – najczęściej były to rysunkowe karykatury polityczne. Carrey szczególnie niepochlebnie ilustrował prezydenturę Donalda Trumpa, jednak do największego skandalu doszło w 2018 roku, po opublikowaniu rysunku przedstawiającego śmierć Mussoliniego – na który bardzo ostro zareagowała jego wnuczka, zob. Louie Dean Valencia, *Mussolini, and the Politics of Comics*, https://www.academia.edu/38843351/Jim_Carrey_Mussolini_and_the_Politics_of_Comics [dostęp 10.08.2024].

„woke” wraz z okazjonalnymi nawiązaniem do zakonu iluminatów¹⁴. Co na to wszystko Jim Carrey? Jim Carrey przez całą swoją karierę świadomie rozbijał ideę celebryty; a od paru lat w wywiadach stwierdza wprost, że „Jim Carrey nie istnieje”¹⁵.

Narodziny gwiazdy, czyli spełnienie „amerykańskiego snu” pełną gębą

Carrey mógłby wydać klasyczną autobiografię, którą reklamowano by jako niezwykłą historię w typie „od pucybuta do milionera”. Swoje pierwsze kroki stawiał w kanadyjskim klubie standupowym – po dekadzie znalazł się na szczycie w kategorii „najbogatszych celebrytów” Ameryki. Aktualnie wciąż utrzymuje się bardzo wysoko – z wartością rynkową (*net worth*) wycenianą w 2023 roku na 180 milionów dolarów, przez całą karierę zarabiając łącznie około 300 milionów¹⁶.

Carrey na przestrzeni lat wiele razy opowiadał o swoim dzieciństwie i dorastaniu – motywy te pojawiają się również we *Wspomnieniach i dezinformacji*: dzieciństwo naznaczone problemami finansowymi¹⁷, utrata pracy przez ojca – Percy’ego Carreya – oraz praca w fabryce wykonywana przez całą rodzinę¹⁸. Carrey wplótł tę historię do stand-upu w 1991 roku: „Wycho- wywałem się w Kanadzie, więc kiedy nagle całą rodziną zamieszkaliśmy w vanie, sądziłem, że wybieramy się na objazdowe wakacje, a nie, że staliśmy się bezdomni”¹⁹. Po takim wejściu we wczesną dorosłość pieniądze i spełnienie „amerykańskiego snu” nabierają u Carreya mitycznego oraz klasowego znaczenia.

Lata dziewięćdziesiąte to zdecydowanie czas powstawania **legandy Carreya** – chociaż określenie „powstawanie” odsuwa sprawczość od samego zainteresowanego – sam od początku ją współkreował. W 1994 roku w *The Late Show* u Davida Lettermana Carrey przeglądał „Newsweeka”, zauważając, że faktycznie staje się sławny, ponieważ popularne gazety zaczynają pisać o nim nieprawdę: „Ponoć dostaję teraz 7 milionów za film, co za idiotyzm! Nie stawię się na próbie za mniej niż 9 milionów”²⁰. Najbardziej płodne ziarenko legandy zasiał podczas wywiadu z Oprah Winfrey w 1997 roku. Prowadząca nawiązała do rytuału wykonywanego przez Carreya w 1987 roku na Mulholland Drive. Carrey wyobrażał sobie spełnienie marzenia bycia gwiazdą, w ramach potwierdzenia swoich intencji i marzeń

¹⁴ Zob.: *Jim Carrey is NOT CRAZY – Interviews & Behavior Explained*, <https://www.youtube.com/watch?v=klQB9GccAw4>; *Jim Carrey | Law Of Attraction | Neuroplasticity | How To Manifest*, <https://www.youtube.com/watch?v=5RsqdoUnTHo>; *Jim Carrey on Buddha, Christ, Allah & the Bhagavad Gita*, <https://www.youtube.com/watch?v=RetRdnkvEbk> [dostęp 12.11.2024].

¹⁵ *What Does This Life Really Mean? – Jim Carrey*, <https://www.youtube.com/watch?v=wTlbYqQQag> [dostęp: 20.12.2023].

¹⁶ *Jim Carrey Net Worth: \$180 Million*, <https://www.celebritynetworth.com/richest-celebrities/actors/jim-carrey-net-worth/> [dostęp: 20.12.2023].

¹⁷ J. Carrey, D. Vachon, *Wspomnienia i dezinformacja*, tłum. A. Krochmal, R. Kędziński, Kraków 2023, s. 27.

¹⁸ Tamże, s. 101.

¹⁹ *The Un-Natural Act* [występ stand-upowy], 1991, <https://www.youtube.com/watch?v=KQHsVPD5Ans> [dostęp: 19.05.2023].

²⁰ *The Late Show*, <https://www.youtube.com/watch?v=VoLdkt3y0BQ> [dostęp: 15.05.2023].

wypisał sobie czek na 10 milionów dolarów za świadczenie usług aktorskich – do zrealizowania do 1995 roku. Właśnie wtedy, tuż przed deadlinem dostał upragnione miliony za rolę w *Głupim i głupszym*²¹. Boom komediowo-stand-upowych amerykańskich aktorów lat osiemdziesiątych i początku lat dziewięćdziesiątych dotyczył, obok Carreya, takich aktorów, jak Robin Williams, Adam Sandler czy Drew Carey. Niektóre sceny stand-upowe weszły z czasem do głównego nurtu telewizyjnego, a niektórzy stand-uperzy na celebrycki Olimp, choć zauważyć można środowiskowe podziały rasowe²². To właśnie dzięki programowi telewizyjnemu *In Living Color* (1990–1994), wyprodukowanemu i wyreżyserowanemu przez Keenena Ivory’ego Wayansa, Jim Carrey rozpoczął swoją karierę.

Programów z lat dziewięćdziesiątych nie należy jednak idealizować – obecnie z perspektywy krytyki kulturowej, środowiskowej czy feministycznej wskazuje się na ich „problematyczność” (m.in. mizoginizm, homofobie, *fatshaming*) niektórych produkcji z tamtej dekady²³. W przypadku Jima Carreya problematyczne okazał się scena z osobą transpłciową w filmie *Ace Ventura*²⁴. Scena i jej kulturowe oraz personalne konsekwencje w środowisku osób LGBT+ omówione zostały m.in. w dokumencie *Disclosure: Trans Lives on Screen* z 2020 roku²⁵.

Złoty Graal: statuetka

Wraz ze wzrostem popularności Carreya budziła się w nim nie tylko potrzeba docenienia finansowego czy tego płynącego ze strony fanów, ale też uhonorowania aktorskiego – statuetką Oscara. *The Cable Guy* stał się zapowiedzią dramatyzacji ról aktora – w 1998 roku zagrał w *Truman Show*, a w 1999 roku w *Człowieku z księżycą* – obie role wynagrodzono mu (jedyne) Złotymi Globami. Statuetki staną się nie tylko symbolem sukcesu, ale też pewnego rodzaju brzemieniem i przypomnieniem – to nigdy nie będzie wymarzony Oscar. Carrey autoironicznie będzie do tego nawiązywał w publicznych przemowach i wystąpieniach. Zapowiadając Oscara za montaż filmowy

²¹ [Rozmowa Jima Carreya z Oprah Winfrey], <https://www.youtube.com/watch?v=v01DP-geIEuY> [dostęp: 19.05.2023]. Kolejna legenda dotycząca sukcesu i zawrotnych ilości zarabianych pieniędzy pojawiła się przy filmie *The Cable Guy*, kiedy Adam Sandler obiecał Carreyowi 20 milionów za rolę (budżet całego filmu wynosił 40 milionów). Równanie skróciło się do: Carrey = ogromna-ilość-pieniędzy. Pomimo wielkiej gaży, film został uznany przez kilku krytyków za całkowite fiasko: Carrey miał się sprawdzać jedynie w prostych komediach. Całkiem możliwe, że następny film *Kłamca, kłamca* (1997) był próbą odwrócenia złej passy. Lat dziewięćdziesiąte to kolejne wzloty i upadki w doborze ról – zmiany wizerunkowe i próby wyjścia poza blockbustery oparte na komedii będą towarzyszyły Carreyowi przez całą karierę.

²² *Remembering the LA Comedy Night Where Black Comics Became Stars*, <https://www.insidehook.com/article/los-angeles/remembering-phat-tuesday-90s-black-standup-comedy-show>, [dostęp: 19.05.2023]; *Heard the one about the black standups?*, <https://www.theguardian.com/stage/2010/apr/13/black-comedy> [dostęp: 19.05.2023].

²³ Zob. *The Crippling Cultural Ignorance of '90s Film and TV*, <https://observer.com/2018/10/film-crit-hulk-crippling-cultural-ignorance-90s-friends-fight-club/> [dostęp: 20.05.2023]; *Misogynistic 90s Movie Moments That'll Make You Cringe Today*, <https://www.thelist.com/81926/misogynistic-90s-movie-moments-thatll-make-tinge-today/> [dostęp: 20.05.2023].

²⁴ *Ace Ventura: Psi detektyw*, reż. Tom Shadyac, USA 1994.

²⁵ *Disclosure: Trans Lives on Screen*, reż. Sam Feder, USA 2020.

w 1999 roku powie: „Szanowni Państwo, jestem tutaj, by wręczyć statuetkę... Jestem tutaj tylko po to... Nie muszę się niczym martwić... Mogę się pokazać i cieszyć imprezą... Wygranie Oscara to nie jest najważniejsza rzecz na świecie... Samo bycie nominowanym to już zaszczyt... Och, Boże...”²⁶, po czym teatralnie zaleje się łzami. Przy innej okazji, odbierając Złoty Glob powie: „Chciałbym podziękować mojej matce, ojcu... oraz Akademii... Och, przepraszam, myślałem o czymś innym”²⁷. Motywy wizualizowania siebie podczas rozdania Oscarów oraz poczucie bycia ignorowanym przez Akademię pojawiają się również we *Wspomnieniach i dezinformacji*²⁸.

Szałę komedii równoważyły również role w *Zakochanym bez pamięci* (2004); *Numerze 23* (2007); *I love you Phillip Morris* (2009). Po sequele *Głupiego i głupszego* (2014) Carrey wystąpił jeszcze w filmie *Outsiderka* (2016) – dystopijnej historii o kanibalach z marginesu społecznego. Jego czas ekranowy wyniósł niespełna dwie minuty, a postać, którą zagrał, była zupełnie niema i właściwie nierozpoznawalna. W tym samym roku grał również w kręconym w Polsce thrillerze *Prawdziwe zbrodnie*. Również w 2016 roku pojawił się na Złotych Globach w roli wręczającego statuetkę – głos z offu zapowiedział aktora: „Przed Państwem dwukrotny zwycięzca Złotego Globa, Jim Carrey”. Sam aktor powiedział:

Jestem Jim Carrey, dwukrotny zwycięzca Złotego Globa. Kiedy kładę się do łóżka, nie jestem tylko facetem idącym spać, jestem dwukrotnym zwycięzcą Złotego Globa – Jimem Carreyem udającym się na zasłużony odpoczynek. Kiedy śpię, nie śnię zwyczajnych snów, nie. Proszę Państwa, śnię o byciu Jimem Carreyem, trzykrotnym zwycięzcą Złotego Globa. Wtedy byłbym wystarczająco dobry. To w końcu by się spełniło i mógłby zaprzestać tych okropnych poszukiwań²⁹.

Po kolejnych dwóch latach przerwy Carrey zagrał w serialu *Kidding* w reżyserii Michela Gondry’ego (odpowiedzialnego również za *Zakochanego bez pamięci*). Postać grana przez Carrey’a wydaje się lustrzanym odbiciem jego sytuacji i pozycji. *Kidding* klasyfikowane jest jako czarna komedia – porusza tematy śmierci i żałoby, a głównym motywem narracji jest problem tożsamościowy bohatera – poczucie izolacji, wykluczenia, zatracenia się w wykonywanej pracy, poświęcenia dla innych. Bohater grany przez Carreya, jak i sam Carrey odczytywany przez pryzmat serialu, ewokują postać czulego narratora – radzącego sobie z emocjami i przeżywaniem traumy dzięki leczącym aspektom śmiechu³⁰. Carrey w 2019 roku został nominowany za tę rolę do Złotego Globu.

²⁶ „Saving Private Ryan” Wins Best Film Editing | 71st Oscars, 1999, <https://www.youtube.com/watch?v=y1PruACVorM> [dostęp: 28.12.2023].

²⁷ Jim Carrey Wins Best Actor Motion Picture Drama – Golden Globes 1999, <https://www.youtube.com/watch?v=oSa2i-gy0YI> [dostęp: 20.12.2023].

²⁸ J. Carrey, D. Vachon, *Wspomnienia...*, s. 70, 90, 208.

²⁹ Jim Carrey Speech At The Golden Globe Awards 2016 [online 22.12.2023], <https://www.youtube.com/watch?v=CZ8fyaGjD9E>. Tłumaczenie własne.

³⁰ K. Węgrzyn, *(Auto)portret w piękniętym zwierciadle. Czula narracja, trauma i podmiotowość w czarnej komedii „Kidding”, [w:] Artyst(k)a: czuły narrator. Wcielenia oraz interpretacje czwartoosobowej perspektywy w tekstach kultury*, red. S. Papier, Kraków 2021.

Twoja twarz brzmi znajomo

Carrey w komediowy sposób dekonstruował narastające wokół siebie mity, związane z funkcjonowaniem środowiska Hollywood, aktorstwa, sławy, pieniędzy i tożsamości. Robił to na różne sposoby: odebrał MTV Movie Awards za rolę Trumana w przebraniu Jima Morrisa; w 2004 roku podczas wręczania nagrody AFI dla Meryl Streep wcielił się w Roberta de Niro i Jacka Nicholsona w ich obecności; w 2014 roku podczas wywiadu u Jimmy'ego Kimmela ułożył z dłoni znak zakonu iluminatów; a u Davida Lettermana zamknął się w maszynie do łowienia maskotek, z której wyszedł ze statuetką Oscara. W 2013 roku, po tym, jak został dziadkiem, napisał nawet rymowaną książkę dla dzieci *How Roland Rolls*, opowiadającą o oceanicznej fali próbującej poradzić sobie ze świadomością konieczności dotarcia do brzegu³¹.

Działania Carreya coraz bardziej przenosiły się w rejestry konfrontacji z własną tożsamością w świecie hollywoodzkich symulaków. Na uwagę zasługują trzy wydarzenia z roku 2017 i 2018. Dwa pierwsze związane są z udzielanymi przez Carreya wywiadami; ostatnie z otrzymaniem informacji o nadchodzącej śmierci.

W 1999 roku Carrey zagrał w fabularyzowanej biografii amerykańskiego komika Andy'ego Kaufmana (*Człowiek z księżycą*). Samo wciele nie się w tę bardzo charyzmatyczną postać wymagało dodatkowego rozwarstwienia: Kaufman w latach siedemdziesiątych powołał do życia swoje sceniczne alter ego – Tony'ego Cliftona. Carrey grający Kaufmana grał również Kaufmana grającego Cliftona. Carrey pozostawał granymi postaciami na planie zdjęciowym nawet po zakończeniu filmowania – zwłaszcza będąc Cliftonem, którego rola zbudowana została na wielkiej arogancji, rubasznosci i agresji. Materiał archiwalny nagrany potajemnie na planie, wykorzystany został lata później w dokumencie *Jim and Andy* (2017). Wtedy też przeprowadzono z Carreym wywiad retrospekcyjnie przyglądający się powstawaniu filmu. W nagraniu z 1999 roku reżyser Miloš Forman – siedząc obok Kaufmana/Cliftona/Carreya – narzeka na trudności w filmowaniu i brak możliwości skontaktowania się z samym Carreym i ze smutkiem stwierdza, patrząc na aktora obok, „Chciałem tylko porozmawiać z Jimem, to wszystko”. Carrey zapewnia wtedy, że w takim wypadku może zagrać Jima Carreya.

Wspomnienie to zestawione jest z refleksją Carreya z 2017 roku:

Gdy skończyliśmy film, nie wiedziałem, kim jestem. Nie wiedziałem, jakie mam poglądy. Nie pamiętałem, o co mi w życiu chodzi. Nagle zrozumiałem, że wróciłem do moich problemów i byłem absolutnie nieszczęśliwy. Pomyślałem, że tak świetnie było być Andym, bo byłem wolny od siebie. Miałem wolne od Jima Carreya.

---

³¹ Całe przedsięwzięcie opatrzone było wieloaspektową promocją, odczytami w Białym Domu, nagraniami piosenek i skeczy. Archiwum projektu zob. <http://howrolandrolls.com> [dostęp: 22.12.2023].

Przeszedłem przez drzwi [Trumana – K.W.]. Ale zdałem sobie sprawę, że ta sztuczna kopała, to tak naprawdę my sami. To pewien awatar, którego kreujesz, bo sprawia innym przyjemność – pozwala zapomnieć o problemach, czyni cię znanym. Ale w pewnym momencie musisz zedrzeć tę warstwę z siebie, bo to nie jesteś ty³².

Carrey, analizując bycie Kaufmanem/Cliftonem, odnosi się do bycia Trumanem, tworząc tożsamościowy palimpsest. Udział w tym dokumencie dał Carreyowi możliwość psychoanalizy i stanowi ciekawą wiwisekcję pracy aktorskiej. Dopóki odbywało się to w bezpiecznych ramach planu filmowego i wywiadu tematycznego, nie budziło zbyt wielkich emocji, jednakże przemyślenia Carreya o tożsamości i konstrukcjach jaźni zaczęły przenikać do wywiadów niezwiązanych już później z Kaufmanem czy Trumanem. I tak na przykład doszło do radykalnego nieporozumienia w trakcie wywiadu na nowojorskim *Fashion Week* w 2017 roku. Reporterka widząc Carreya na czerwonym dywanie, nie kryje zdziwienia. Carrey, odpowiadając na kolejne pytanie, konkluduje: „To wszystko i tak nie ma żadnego znaczenia. Chciałem znaleźć najbardziej bezsensowną imprezę, na którą mógłbym przyjść. Musisz przyznać, że to kompletnie bez znaczenia”. Reporterka odpowiada, że powodem tej imprezy jest przecież celebrowanie ikon, a on sam jest ikoną; Carrey zaczyna wtedy monolog o wszechświecie, nie-istnieniu, tańczących polach energii oraz o skupiskach wielościanów, wprawiając rozmówczynię oraz odbiorców w osłupienie³³.

Wypunktowanie zabiegów z odtwarzaniem roli awatara-Carreya – czy to w występach komediowych, czy podczas wywiadów i na planach zdjęciowych – prowadzi nas do zabiegu zwieńczającego ten proces, to jest do powstania książki wydanej w 2020 roku, czyli powieści, w której zgodnie z blurbem na okładce: „Nic tu nie jest prawdą i wszystko jest prawdziwe”, a jej głównym bohaterem jest postać o imieniu Jim Carrey.

Wspomnienia i dezinformacja

Jim Carrey i Dana Vachon pracowali nad *Wspomnieniami i dezinformacją* osiem lat – sześć lat z tego to rozmowy, a dwa to pisanie książki. Wykorzystuje ona zabieg autofikcji w jego podstawowym znaczeniu – Jim Carrey jest zarówno autorem, jak i postacią literacką. Komplikacje znaczeniowo-gatunkowe tego modelu literackiego są wielowątkowe, dlatego też nie stosuję tutaj konkretnych literaturoznawczych dyskursów, a podążam za ogólną definicją Anny Turczyn:

Autofikcja jest umiejscowieniem ściśle autobiograficznego Ja, jako bytu językowego, który rozgrywa się poza rzeczywistym czasem i przestrzenią i który swoje istnienie określa w nieświadomości. Przez takie

³² *Jim & Andy: The Great Beyond – Featuring a Very Special, Contractually Obligated Mention of Tony Clifton*, reż. Ch. Smith, USA 2017.

³³ *Jim Carrey Sounds Off on Icons and More at NYFW 2017 | E! Red Carpet & Award Shows*, <https://www.youtube.com/watch?v=-JmNKGfFj7w&t=1s> [dostęp: 20.12.2023].

chiazmatyczne rozumowanie: uczynienie się postacią własnej książki, by przez to odnaleźć klucz do świata nie literatury, lecz pragnień, które stanowią o podmiocie, pisarz autofikcji konstruuje swoją autobiografię³⁴.

O autofikcyjności projektu Carreya świadczą nie tylko współautorstwo czy pierwsze zdanie: „Znali go jako Jima Carreya”³⁵, ale również wskazanie w podtytule gatunku: *A novel* [Powieść]. W polskim przekładzie i wydaniu jednakże podtytuł nie znalazł się ani na okładce, ani na tytułowej stronie, a informacja o tytule oryginału nie znajduje się na stronie redakcyjnej. Carrey piszący o sobie jako głównym bohaterze powieściowym, wykorzystuje gatunkowo również pseudoautobiografię. Gatunek ten Artur Hellich – odwołując się do konwencji powieści łotrzykowskiej – nazywa autopikareską³⁶. „Łotrzykowskie” motywy nie odnoszą się jedynie do części tekstu związanej z dezinformacjami, ale do jego całości – wprowadzając odbiorcę w konsternację oraz rodzącego wątpliwości co do powagi całego tekstu, także zawartych w nim „wyznań”³⁷. Tak scharakteryzowany gatunek wydaje się dobrze opisywać zamiary Carreya – jego autostylizację na jokera rozbijającego (jakikolwiek) porządek czy błazna-ironistę.

Kolejnym tropem znaczącym dla książki Carreya jest Charlie Kaufman, reżyser filmów *Być jak John Malkovich* oraz *Zakochany bez pamięci*. Kaufman jest jedną z postaci w książce, znaczącą dla rozwoju jej fabuły – powodując kolejne rozwarstwienia i rozchwiania narracji. Powieściowy Kaufman proponuje Carreyowi rolę Mao Zedonga, zaznaczając, że to rola wymagająca znaczących zmian fizycznych i psychicznych. Carrey, współpracujący z Anthonym Hopkinsem i reżyserem, popada w coraz większą paranoję, powielając metodę aktorską zastosowaną przy projekcie *Człowieka z księżycyca*, zaczyna utożsamiać się z postacią i dosłownie stawać się dyktatorem. Ma jednak świadomość podobnych przypadków aktorskich, zna bowiem historię Heatha Ledgera oraz Philipa Seymoura Hoffmana³⁸ – „Martwię się tylko o swoje człowieczeństwo”³⁹. Najbardziej niepokojące w tym kontekście wydaje się porównanie, którym posługują się autorzy *Wspomnień i dezinformacji*: Carrey i Hopkins podczas oglądania drastycznych materiałów z czasów przeprowadzonej przez Mao rewolucji kulturalnej budują paralełę pomiędzy popularnością dyktatora oraz celebryty, w obu przypadkach oznaczającą moc zawładnięcia umysłami milionów. Carrey puentuje: „Tak było ze mną po *Masce*. [...] Produkowano moje figurki. Miliony! Ciężarówka rozwoziły je po całym świecie. Moja twarz, moja gigantyczna twarz patrząca z nieskończonej liczby billboardów”⁴⁰.

Do siły wizerunku odnosi się również motto książki pochodzące z pracy Marshalla McLuhana *Zrozumieć media*, mówiące o relacji między

³⁴ A. Turczyn, *Autofikcja, czyli autobiografia psychopolifoniczna*, „Teksty Drugie” 2007, nr 1–2, s. 210.

³⁵ J. Carrey, D. Vachon, *Wspomnienia...*, s. 11.

³⁶ A. Hellich, *Gry z autobiografią: przemilczenia, intelektualizacje, parodie*, Warszawa 2018, s. 244.

³⁷ Tamże, s. 244.

³⁸ J. Carrrey, D. Vachon, *Wspomnienia...*, s. 89.

³⁹ Tamże, s. 97.

⁴⁰ J. Carrey, D. Vachon, *Wspomnienia...*, s. 112.

imieniem a tożsamością człowieka. Ważnym elementem książki Carreya jest jej okładka (powtórzona również w polskim wydaniu): jej głównym elementem graficznym jest portret bohatera-autora podzielony na dwie części: połowa to dość niewyraźna fotografia, reszta to niebiesko-zielona ilustracja uzupełniająca zarysy twarzy. W wywiadach promujących książkę Carrey kilkakrotnie opowiadał historię okładki. Warto od razu zauważyć, że zdjęcie na okładce to nie tylko zabieg marketingowy, ale, szczególnie potraktowane, wskazuje na przesunięcia gatunkowe książki z pseudoautobiografii czy autofikcji w stronę autoetnografii – w której to doświadczenie osoby piszącej ma bezpośredni wpływ na opisywane wydarzenie, a poziom autorefleksyjności i świadome aplikowanie subiektywnego filtra stają się nie tylko metodą opisu, ale integralną częścią narracji⁴¹. Rozmazane zdjęcie twarzy Carreya pochodzi z 2018 roku – powstało przez przypadek podczas wideorozmowy w aplikacji WhatsApp. 13 stycznia Carrey znajdował się na Hawajach – jego smartfon, tak jak wszystkie telefony na wyspie, wyświetlił oficjalny i rządowy komunikat: „Alarm. Zagrożenie pociskami balistycznymi. To nie są ćwiczenia”⁴². Informacja pojawiła się również w radiu, telewizji – wiadomości towarzyszyły dźwięki syren i alarmów. Pociski miały zostać wysłane przez Koreę Północną, a wybuchu spodziewano się w ciągu dziesięciu minut⁴³. Do Carreya zadzwoniła wtedy asystentka – zapytała, co zamierza zrobić, wtedy też, ściskając nerwowo telefon, wykonała zrzut ekranu. Dwie minuty przed zapowiadaną katastrofą stan gotowości został odwołany. Okaże się, że alarm był błędem jednego z pracowników hawajskiej Agencji Zarządzania Kryzysowego. Jednak przez 8 minut mieszkańcy wyspy byli przekonani, że zginą. Pechowy zrzut ekranu Carrey wykorzystał później do stworzenia pracy artystycznej – zamalowywał swoją twarz farbami – proces fotografował w kilku krokach i dodał na swojego Twittera. Z każdą warstwą dodawana była linijka tekstu: „Gdybyś obudził się wiedząc / Że jesteś wszystkim, co jest / Czyli w zasadzie zupełnie niczym / Tylko świadomym, odwiecznym, bezosobowym potencjałem / Integralną, nieokreśloną całością / Wymyślającym siebie, nieskończonym w formie światem / Czy wciąż miałbyś potrzebę osiągnięcia gwiazd?”⁴⁴.

Historia okładki to znaczący proces sam w sobie – odczytując narrację w książce w takiej właśnie perspektywie, możemy założyć, że to rodzaj *quasi*-autoetnografii. Przedrostek *quasi* wskazuje, że nie jest to akademicki rodzaj badań literaturoznawczych, ale wykorzystuje wiele aspektów tej metody. Podążając za rozważaniem Ewy Kępy:

⁴¹ Por. *Autobiografizm w kulturze współczesnej*, red. K. Citko, M. Morozewicz, Białystok 2012; G. Maréchal, *Autoethnography*, [w:] *Encyclopedia of case study research*, red. A.J. Mills, G. Durepos, E. Wiebe, Thousand Oaks 2010, s. 43–45.

⁴² Zob. *Jim Carrey Shares His Terrifying Experience of Hawaii's 2018 False Missile Alert*, <https://www.youtube.com/watch?v=T8LIB3psUtM> [dostęp: 5.01.2024].

⁴³ Zob. *Cyberterror na Hawajach*, <https://kpmg.com/pl/pl/home/insights/2018/02/news-cybersecurity-cyberterror-na-hawajach.html>; *Fałszywy alarm raketowy na Hawajach*, <https://defence24.pl/fałszywy-alarm-raketowy-na-hawajach> [dostęp: 5.01.2024].

⁴⁴ Konto Jima Carreya nie istnieje już na Twitterze – cytat w moim tłumaczeniu pochodzi z archiwalnych zrzutów ekranu.

Autoetnografia to typ badań narracyjnych stanowiący swoiste połączenie autobiografii i etnografii, metoda [...] łączy to, co osobiste z tym, co kulturowe, społeczne i polityczne. Tekst autoetnograficzny przypomina tekst literacki. Są tu postaci, fabuła, akcja, dialogi i sceny wywołujące emocje. [...] Pisanie autoetnografii może być także formą terapii dla autora i czytelników. [...] W autoetnografii istotne jest doświadczenie epifanii – momentu przebudzenia, objawienia, olśnienia. [...] Epifania wiąże się z doznaniem egzystencjalnego kryzysu, który zmusza osobę do przeanalizowania swoich doświadczeń [...]. Jako metoda jest jednocześnie procesem i produktem⁴⁵.

Taką charakterystykę można przyłożyć do *Wspomnień i dezinformacji*. Carrey nie tworzy przewidywalnej narracyjnie autobiografii poszerzonej o autofikcję. Zapisuje raczej wyniki obserwacji środowiska, w którym spędził całe życie. Kryzysy egzystencjalne doświadczane na planach zdjęciowych i w życiu prywatnym, katastrofy filmowe i promocyjne, role komediowe i dramatyczne, pisarstwo i malarstwo; a w końcu epifania związana z zagrożeniem życia – stanowią sedno nie tylko książki, ale całej celebryckiej kariery.

Prolog książki *Wspomnienia i dezinformacja* to jednocześnie jej koniec: Carrey myśli o własnej śmierci oraz o potencjalnej śmierci medialnej konstruktu „Jim Carrey”. Obrazowe (a może i obrazoburcze) opisy cielesności połączone są z narracją o antywłamaniowych zabezpieczeniach domu, wspomnieniach o beczeszczeniu zwłok współczesnych gwiazd w kostniach Los Angeles. Celebrycka izolacja wiąże się z dojmującą samotnością. Następujące kolejno w książce historie to interakcje z rozpoznawalnymi postaciami z show businessu, rekonstrukcje i reinterpretacje wydarzeń historycznych (katastrofa w Pompejach, terror Mao Zedonga) oraz mitów i antycznych nawiązań (Gilgamesz, Babilon, Prometeusz). Wszystko to połączone jest z biografią i wspomnieniami aktora oraz ich narracyjnymi przekształceniami. Ilość i intensywność tropów przenoszą narrację w rejestry absurdu, hiperboli i partyzantki kulturowej – w większości ujawniają jednak podstawowy lęk: przed końcem własnego życia i końcem świata.

Własny koniec wiązany jest nie tylko ze zmieniającą się popularnością, ale z motywami kryzysu psychicznego czy depresji („A Jim Carrey, słynący z dzikich wygłupów i radosnego szaleństwa, zwinął się w kłębek i zaczął płakać. O tak, naprawdę było z nim kiepsko”⁴⁶; „Był samotny i tęsknił, prawdziwie i absurdalnie, za autentyczną wersją tego, co parodiował”⁴⁷). Drugą dominantą jest świadomość życia zastępczego, któremu oddają się aktorzy, przeżywając całe lata na planach filmowych jedynie udających rzeczywistości⁴⁸. Równie ważnym wątkiem jest przeczuwanie zbliżającego się końca aktorów, których fizyczna obecność była do tej pory podstawą tworzenia filmów: rozwój technologii może zastąpić gwiazdy, tworząc hologramy i awatary celebrytów.

⁴⁵ E. Kępa, *Autoetnografia – metoda dla odważnych?*, [w:] *Autobiografizm w kulturze współczesnej*, red. K. Citko, M. Morozewicz, Białystok 2012, s. 115–119.

⁴⁶ J. Carrey, D. Vachon, *Wspomnienia...*, s. 21.

⁴⁷ Tamże, s. 26.

⁴⁸ Tamże, s. 200.

Prawdziwy koniec świata opisywany przez Carreya i Vachona zaczyna się natomiast od pożarów w Los Angeles, które pojawią się z przyczyn naturalnych oraz spełnią niejako „hipotezę Medei” sformułowaną w 2009 roku przez Petera D. Warda⁴⁹. Jako antyteza Dobrej Matki, Medea symbolizuje system, w którym natura dominuje i eliminuje, a w celu przywrócenia ładu, decyduje się na zemstę – nawet jeśli oznacza zaatakowanie lub wyeliminowanie ludzkości. Zemsta natury przybierająca formę naturalnej katastrofy niszczącej Hollywood ma zatem oczyścić świat, jednakże nawet w obliczu kataklizmu trendującym hashtagem w social mediach jest *FireSelfie*⁵⁰, a ludzie ryzykując życie i zdrowie wysilają się w znalezieniu najlepszego kadru katastrofy. Pożary jednak okażą się jedynie początkiem końca: zgodnie z zapowiedziami i wizjami Nicolasa Cage’a – to statki UFO oraz Reptilianie przesądzą o losach świata. Oczywiście jedyne słusznego: świata celebrytów. Bowiem to Kanye West okaże się faktycznym emisariuszem obcych, Steven Spielberg osobiście będzie kamerował to wydarzenie, a Tom Hanks będzie gospodarzem ostatniego śniadania oraz przesympatycznym wodzirejem przeprowadzającym wybranych celebrytów do *Amblin Twelve* – kosmicznej kapsuły ratunkowej opłaconej przez miliarderów. W której notabene okaże się, że nie przewidziano miejsca dla Carreya, a ostatnie siedzenie zostanie zajęte przez psa wspierającego Oprah Winfrey. Carrey i Vachon opiszą koniec jako eskalująca *Wojnę światów* w połączeniu z Apokalipsą św. Jana, która skończy się wojną jądrową między mocarstwami i wymusi na pozostałych w Los Angeles celebrytach walkę z jaszczuro-potworami oraz super-maszynami za pomocą „blasterów plazmy scjentologów”⁵¹. Ten koniec świata jednak i tak kończy się tym, od czego rozpoczęła się cała opowieść: od samotności głównego bohatera, który oddalając się od ładu na pontonie, oddaje się wspomnieniom: „Jego wspomnienia były rolkami celuloиду, które powoli się rozpuszczały. Spanikował. Rzucił się je ratować i przeglądać. Zamknął oczy i szukał w kryptach jaźni jakichś ram tego, kim był”⁵².

W podobnym tonie autoetnograficznym wypowiadała się postać grana przez Carreya w serialu *Kidding*⁵³: dlatego też serial oraz książka *Wspomnienia i dezinformacja* wydają najmocniejszymi punktami podsumowującymi i rozliczającymi trwającą ponad cztery dekady karierę. W ostatnich latach aktywność Carreya przesuwają się również znacząco w stronę malarstwa – aktor posiada własne atelier, w którym tworzy obrazy i rzeźby: w 2017 roku wystąpił w dokumencie *I Needed Color*, w którym opowiadał o pasji, a nawet obsesji malowania. W 2019 roku, podczas Vulture Festival, wziął udział w godzinnej rozmowie z Jerryem Saltzem (krytykiem sztuki) i odsłonił przed światem Carreya nietrzymającego się kurczowo komizmu – w skupieniu i wzruszeniu opowiadał o początkach twórczości aktorskiej i malarskiej, tęsknocie za matką i ojcem czy ogromnej stracie, jaką była dla niego śmierć

⁴⁹ P.D. Ward, *Hipoteza Medei. Czy życie na Ziemi zmierza do samounicestwienia?*, tłum. M. Betley, Warszawa 2010.

⁵⁰ J. Carrey, D. Vachon, *Wspomnienia...*, s. 48, 211.

⁵¹ Tamże, s. 265.

⁵² Tamże, s. 294.

⁵³ K. Węgrzyn, *(Auto)portret w pięknietych zwierciadle...*

Arethy Franklin. Jerry Saltz, nawiązując do otwartości i szczerości, jaka wymagana jest do tworzenia sztuki, użył terminu *radical vulnerability*. Słowo *vulnerability* w języku polskim nie ma jednoznacznego odpowiednika, znaczeniowo to coś więcej niż „wrażliwość” i „podatność” – to „bezbronność”. W studiach kulturowych określenie to odnosi się do „teorii wulnerabilności” czy „kruchości” – jak za Judith Butler nazywa ją m.in. Marta Tomczok⁵⁴. *Vulnerability studies* związane są z kontekstem i tematyką wojenną, odwołując się równocześnie do etymologicznego źródła: łacińskiego rzeczownika *vulnus* ‘rana’, podkreślającego podatność/możliwość zranienia. W połączeniu z aspektem pisania autoetnografii po końcu świata/kariery i osoby – „wulnerabilność” to termin, który ciekawie określa funkcjonowanie Carreya zwłaszcza w ciągu ostatnich kilku lat. Wywiady udzielane przez aktora oraz udział w projekcie *Kidding* wydają się być nienastawione na komercję i promocję, a na autoetnograficzne pogłębianie tożsamości. Slapstickowe skecze powiązane głównie z komedią cielesną i sytuacyjną ustępują miejsca spokojniejszym refleksjom i rozmową. A dążenie do rozbawiania ludzi, nawet w obliczu katastrofy i tragedii, przestają być jedynie celebrycką maską, a stają się mottem życiowym:

Współczesny świat był jak płonący autobus z wariatem za kierownicą, pędzący w kierunku urwiska. A Carrey nie był gdzieś poza tym, lecz pozostawał współwinny: nadpobudliwe dziecko wygłupiające się na swoim siedzeniu, rozśmieszające pozostałych, odwracające ich uwagę od pewnej zagłady⁵⁵.

BIBLIOGRAFIA

- Barron L., *Celebrity Cultures. An Introduction*, New York 2014. <https://doi.org/10.4135/9781473910492>
- Brockington D., *Celebrity and the Environment: Fame, Wealth and Power in Conservation*, New York–London 2009. <https://doi.org/10.5040/9781350218932>
- Carrey J., Vachon D., *Memoirs and Misinformation: A novel*, New York 2020.
- Carrey J., Vachon D., *Wspomnienia i dezinformacja*, przeł. A. Krochmal, R. Kędzierski, Kraków 2023.
- Clarke R., *Celebrity Colonialism: Fame, Power and Representation in Colonial and Postcolonial Cultures*, Cambridge 2013.
- Demystifying Business Celebrity*, red. E. Guthey, T. Clark, B. Jackson, New York–London 2009.
- Ebert J. D., *Dead Celebrities, Living Icons: Tragedy and Fame in the Age of the Multi-media Superstar*, Kalifornia 2010. <https://doi.org/10.5040/9798400638046>

⁵⁴ M. Tomczok, „Mój przyjaciel z Haify powiedział, że gdy śni, nie śni o wrogu, lecz o sobie samym”: studia nad konfliktem palestyńsko-izraelskim jako wyzwanie dla studiów nad Zagładą, „Narracje o Zagładzie” 2018, nr 4, s. 67–80.

⁵⁵ J. Carrey, D. Vachon, *Wspomnienia...*, s. 120.

- Hellich A., *Gry z autobiografią: przemilczenia, intelektualizacje, parodie*, Warszawa 2018.
- Hutcheon L., *Narcissistic Narrative: The Metafictional Paradox*, Canada 2016.
- Jackson S.J., *Black Celebrity, Racial Politics, and the Press: Framing Dissent*, New York-London 2014. <https://doi.org/10.4324/9781315887043>
- Kapoor I., *Celebrity Humanitarianism: The Ideology of Global Charity*, New York-London 2012. <https://doi.org/10.4324/9780203082270>
- Kępa E., *Autoetnografia – metoda dla odważnych?*, [w:] *Autobiografizm w kulturze współczesnej*, red. K. Citko, M. Morozewicz, Białystok 2012.
- Lawrence C., *The Cult of Celebrity: What Our Fascination with the Stars Reveals About Us*, Connecticut 2009.
- Maréchal G., *Autoethnography* [w:] *Encyclopedia of case study research*, red. A.J. Mills, G. Durepos, E. Wiebe, Kalifornia 2010.
- The Mirror Effect: How Celebrity Narcissism Is Seducing America*, red. D. Pinsky, M. Young, J. Stern, New York-London 2009.
- Tomczok M., „Mój przyjaciel z Haify powiedział, że gdy śni, nie śni o wrogu, lecz o sobie samym”: studia nad konfliktem palestyńsko-izraelskim jako wyzwanie dla studiów nad Zagładą, „Narracje o Zagładzie” 2018, nr 4, s. 67–80. <https://doi.org/10.31261/noz.7879>
- Turczyn A., *Autofikcja, czyli autobiografia psychopolifoniczna*, „Teksty Drugie” 2007, nr 1–2, s. 204–211.
- Ward P. D., *Hipoteza Medei. Czy życie na Ziemi zmierza do samounicestwienia?*, tłum. M. Betley, Warszawa 2010.
- Węgrzyn K., *(Auto)portret w pękniętym zwierciadle. Czująca narracja, trauma i podmiotowość w czarnej komedii „Kidding”*, [w:] *Artyst(k)a: czuły narrator. Wcienienia oraz interpretacje czwartoosobowej perspektywy w tekstach kultury*, red. S. Papier, Kraków 2021.

Klaudia Węgrzyn – główne nurty zainteresowań: autobiografizm, cielesność, trauma, neuroróżnorodność, queer, miasto. Najważniejsze publikacje: *Pamięć (za)chowana w ciele. Prześnione powroty w „Pogrzebie kartofla”*, „The Polish Journal of the Arts and Culture. New Series” 2021, nr 14(2); *Archeologia antyfotografii. Wywoływanie zdjęć i widm z Sanoka w pracach Jerzego Lewczyńskiego oraz Zdzisława Beksińskiego*, [w:] *Pamięć, obraz, projekcja*, red. A. Ścibior, 2020; *Inna strona. Wizualność i wizualizacja obcości w filmach Jana Jakuba Koloskiego*, [w:] *Inność? Obcość? Norma?*, red. K. Zakrzewska, Warszawa 2018.
E-mail: klaudia.k.wegrzyn@gmail.com